

Bernhard Rées tale i Den Grundlovgivende Rigsforsamling

Taler

Bernhard Réé
Medlem af Den
Grundlovgivende
Rigsforsamling

Dato

19. marts 1849

Sted

Højesterets lokale i
Christiansborgs søndre fløj

Omstændigheder

Bernhard Réé talte til den Grundlovgivende rigsforsamling, der i 1848-49 udarbejdede Grundloven af 5. juni 1849. Han stiller spørgsmålstegn ved, om Rigsdagens tokammersystem med et "aristokratisk" førstekammer i form af Landstinget overfor det almene Folketing er hensigtsmæssig og demokratisk; om de er en fair repræsentation af både by og land.

Landstinget, frygtede Réé, kunne let blive det styrende, dagsordensættende ting, da man, for at være valgbar til Landstinget, skulle være fyldt 40 år og have en indtægt på mindst 1200 rigsdaler årligt eller betale minimum 200 rigsdaler i skat, hvilket indskrænkede den valgbare del af befolkningen til midaldrende mænd fra den højere middelklasse og overklassen – i høj grad til gavn for de nationalliberale, som primært var embedsmænd.

Ideen med Landstinget var at repræsentationen af nationens selvstændige, mere konservative kræfter kunne blive en konstant overfor det mere omskiftelige og folkelige Folketing, der fra det ene valg til det andet kunne skifte politik og dermed føre Danmark med zigzag-kurs ind i fremtiden. Omvendt var Réé imidlertid opmærksom på de udemokratiske i, at kun ca. 4% af de valgbare (en i forvejen lille gruppe af befolkningen), var valgbare til Landstinget. Det kunne med hans ord føre til et "Rigdomsaristokrati, navnlig i den privilegerede Godseierklasse, der, uden at modtage Adelenes Rettigheder, dog ved medfulgte „Herligheder“ har forstaaet, godt at hamle op med dens Knibskhed og Fornemhedssyge". Den helt store anke er, at "overklassen" bosiddende i eller orienterende sig imod *Købstæderne* ville miste berøring med og interesse for folket på landet.

Talen er altså et godt eksempel på kampen mellem by og land og vidner om, at centraliseringsdebatten ikke er helt ung. Réé endte da også med at få sin vilje post-mortem, idet Landstinget i 1953 nedlagdes, da Socialdemokraterne og Radikale i 30'erne fik flertal i begge kamre og dermed overflødiggjorde tokammersystemet.

Jeg havde ikke havt til Hensigt, under den foreløbige Behandling af denne Sag at tage Ordet, især da jeg ved Sygdom har været forhindret fra, personlig at overvære de tidligere Forhandlinger; men da der under Debatten er fremkommen en saa broget Mosaik af Anskuelser, har jeg fundet Anledning til ogsaa at fremsætte min, ikke for at gjøre det Brogede endnu mere broget, men for muligviis at klare Et og Andet bedre fra hinanden og berigtige Yttringer, som jeg ikke har seet imødegaaede af Andre. Jeg nærer naturligviis i ingen Maade den Forudsætning, at jeg skulde være istand til at sprede noget bedre Lys over de forhandlede Gjenstande, men jeg vil kun efter Evne søge at bidrage mit dertil.

Forhandlingen har nærmest været ført om Eetkammeret i dets Modsætning til Tokammersystemet. Jeg skal ikke indlade mig paa den principielle Undersøgelse og Bedømmelse af Eetkammerets Værd, som tilstrækkelig har fundet sin Drøftning hos andre Talere, men kun fremhæve Momenter, som forekomme mig forbigaaede eller maatte tjene til nærmere Belysning. Saaledes have tvende af Tokammerets ivrige Forsvarere, de ærede Rigsdagsmænd for Colding (Ploug) og Viborg Amts 3die Valgkreds (Bruun) udtalt det som et ugrundet Paasagn, at Tokammeret forudsætter en aristokratisk Til[d]annelse af det ene Kammer, og den sidstnævnte af disse Rigsdagsmænd har endog sagt, at der manglede alt Beviis for den Paastand. Men jeg mener dog, at Beviset ligger saare nær, naar vi blot nærmest ville holde os til den Sammensætning af Landstinget, som Udkastet foreslaaer, hvortil der endog har viist sig megen Tilbøielighed at fø[i]e andre aristokratiske Elementer, ja af et æret Medlem i det Udvalg, hvori jeg var, endog blev bebudet Forslag om Arvelighed eller Fødselens Kvalification (Munterhed). Det kommer naturligviis an paa, hvad man vil forstaae under Begrebet aristokratist. Man har herved hidtil nærmest tænkt paa Adelen. Dette Institut er tilvisse ogsaa Roden til alt Aristokrati og den Kilde, hvorfra de sociale Ulykker og de store politiske Omvæltninger ere strømmede over Europa. Men den har vidst at skyde andre Grene om i Samfundet og ved Indpodning af sit System naturligviis baade sørget for dets Forplantelse og Vedligeholdelse. Den har saaledes vidst at skabe et Rigdomsaristokrati, navnlig i den privilegerede Godseierklasse, der, uden at modtage Adelen's Rettigheder, dog ved medfulgte „Herligheder“ har forstaaet, godt at hamle op med dens Knibskhed og Fornemhedssyge. Den har forplantet sig videre i et Embeds- og Rangaristokrati, der ogsaa har vidst at prunke ret godt med de af Adelen laante Paafuglefjer. Den har endelig forplantet sig endnu dybere ned i et af Laugsvæsen og Kaste-Smaalighed næret Spidsborger-Aristokrati, der, endskønt med Keitethed, dog paa det Bedste har stræbt at følge sit store standsadskillende Mønster. Jeg vil nu ingenlunde sige, at disse eller alle forskjellige Arter af Aristokrati have fundet deres Plads i Udkastets Førstekammer, men det er dog Tilfældet med de væsentligste af dem. Udkastet foreslaaer nemlig, at ingen Diæter skulle betaales til Landstingets Medlemmer. Det er den aabenbareste og en stor Begunstigelse af Rigdommen, og ikke blot af Rigdommen, men af den bedre gagerede Embedsclasser; thi uden Diæter kunne kun formuende Mænd og vellønnede Embedsmænd søge deres Plads i dette Thing, og Sidste saa meget mere, som Regjeringen kan begunstige deres Valg ved, hvad jeg veed endog faktisk er Tilfældet med Embedsmænd allerede i denne Forsamling, at der er bleven dem

constitueret Andre til at varetage deres Embede, uden at de selv afholde Udgiften herved. Her ligger altsaa, uden andre Hensyn, et klart Beviis for et begunstiget Aristokrati. Dog vi behøvede ikke engang at søge Beviserne; selv Opinionen taler for, kun at ville finde et aristokratisk Element i det høiere Kammer. Vi behøve endog kun at see hen til Stændertiden. Vore Stænder vare deelte i Kamre paa forskjellige Steder, udgjorde altsaa, hvad det egentlige Danmark angaaer, en Art Tokammer, af hvilke Opinionen stedse betegnede der jyske som det folkelige, uagtet dette Tillægsord ofte kun meget ringe tilkom det, og Østifternes som det aristokratiske, og det endskjøndt de begge dog vare sammenfatte af de samme Valgelementer; men en større Samling af Aristokrati, ubgaaet af dettes Corporationer, havde faaet Sæde i det ene.

Hovedindvendingen, der er reist imod Eetkammeret, er den, at det let gjør sig skyldigt i Overilelse. Men hvad berettiger til at dømme det saaledes? Besidder det ikke i sin Organisation alle Beskyttelsesmidler herimod, saasom ved de tredobbelte læsninger, ved Behandlingen i Afdelinger, og endelig ved Kongens Veto? Man har paaberaabt sig Nordamerikas Tokamre; men glemmer man da reent, at Forholdet der er et heelt forskjelligt, at Folket i de amerikanske Unionsstater er i Enebesiddelse af Magten? Og er det nu vel saa, at i hver Stat med en oprigtig fri Forfatning — og jeg vil saaledes haabe, ogsaa fremtidigt hos os — al Magt udgaaer fra Folket, saa er dog en inhiberende Magt tilstede hos Kongen i hans Vetoret. Denne, er det vel sagt, det hverken er at haabe eller ønske, egentlig skal blive bragt i Udøvelse; men hvortil va denne Ret, naar den kun skal hænge som et tomt Attribut ved Scepteret? Jeg mener tvertimod, at Vetoet baade maa ønskes og haabes anvendt, navnlig i saadanne vigtige Tilfælde, hvor kun en svag Fleerhed for en Beslutning er kommen tilstede i Folkerepræsentationen, og hvor da Overilelsen nærmest skulde have været at befrygte; og selv om Anvendelsen kun forudsættes at ville skee sjældent, saa er det jo allerede et Værn imod Overilelse, at Folket veed, at Vetoretten er tilstede og kan anvendes, og den vil derved altid øve en stor moralsk Indflydelse paa Repræsentationens Beslutninger. Et yderligere Værn er desuden tilstede i Kongens Ret til Kamrete Opløsning. Man har rigtignok været saa iilsom med at ville finde Overilelse hos Eetkammeret, at man endog har sigtet nærværende Forsamling for at have gjort sig skyldig heri, og har i denne Henseende tydeligt paaapeget Værnepligtslovens § 5, Støttende sig paa, at der under 3die Læsning blev gjort Paastand om en Forandring i den heri tagne Beslutning. Ja vist blev Paastanden gjort, men ogsaa med for Fleerhed tilbageviist, og heri er vel Vidnesbyrd nok imod Overilelsen. Men hvad Ret vil man desuden kunne

betegne en ved Fleerhed fremkommen Beslutning som overilet? Minoritetens Hverv er det at udvikle al sin Kraft i Kampen, men at bøie sig for det Resultat, der ved Fleerhed, som det eneste Udtryk af den berettigede Villie, kommer tilstede. Om et Majoritetstyranni, som den ærede Rigsdagsmand for Colding (Ploug) har paaberaabt sig imod Eetkamret, kan derfor heller ikke blive Tale; thi naar kun Majoriteten ikke berøver Minoriteten Midlerne til at udkjæmpe sin Sag, saa har denne Intet mere at fordre, og vil heller aldrig fordre Mere. Majoritetens Herredømme er derfor intet Tyranni, men kun en naturlig Berettigelse. Men derfor maa Minoriteten i nærværende Tilfælde ogsaa vide at respectere den fremkomne Majoritets-Beslutning. Heller ikke er der det Ringeste, som her taler for at antage noget Slags Overilelse at have været tilstede. Jeg har idetmindste ikke hørt en Eneste af Majoriteten at have været andet end veltilfreds med den tagne Beslutning eller at have angret sin Stemmegivning, og hvad mig selv angaaer, som dennegang var kommen med i en Majoritet, saa kan jeg tilstaae, at jeg endog er ganske stolt af at have medvirket til en Beslutning, som jeg anseer for en af de bedste, vi have fattet her, ved at faae spredet endeel af den Leviter-Nimbus, hvormed man vilde omgive Præstesketet, og ved at vise, at den rette Vei til Kirken dog gaaer igjennem Skolen.

Men jeg skal nu vende mig et Øieblik bort fra vort eget Land, fra det nærmeste Standpunkt for nære Betragtninger, og til det, som man jo altid er saa rede til at bebreide dets Iilsomhed og Overilelssyge, skjønt vi dog som oftest have dets Ilen at takke for, at vi Andre ogsaa komme lidt med — jeg behøver neppe at minde om, at vi kun ere faa Timer fra Aarsdagen efter hine Begivenheder, som vi bog skylde, at Danmarks Folkerepræsentanter nu her ere samlede for at grundlægge en fri Forfatning, hiin 21de Marts, som maaskee endnu havde ligget fjern, naar ikke Frankrigs glørværdige 24de Februar var gaaen forud og havde ilet med at falde den tillive — til det iilsomme Frankrig vil jeg et Øieblik vende Tanken. Jeg beder da blot at fæste Opmærksomheden paa den Nationalforsamling, der tæller, jeg feiler not neppe i Tallet, 900 Medlemmer, som alle ere valgte i Revolutionens meest gødende Feberhede, valgte blandt alle pletfrie Franskmand fra det 21de Aar, uden Hensyn til, om de eiede en Album Hartkorn eller svarede det ringeste Bidrag til Vægter- Lygte- og Sprøiteskatten; den Forsamling, hvori ikke en eneste Adelsprivilegeret, ikke en eneste privilegeret Hartkornseier og ikke een privilegeret Laugsoldermand har Sæbe, — og jeg spørger da: har dette saaledes sammensatte og souveraine Eetkammer gjort sig fyldigt i nogen Overilelse? (Hør!) Nei! Kjendsgjerningerne ville være Svaret. Det har tvertimod beskyttet det franske Folk imod Overilelser, det har

været et betryggende Værn imod alle anarchiste Bestræbelser, og er i det Hele gaaet frem med en Moderation og Sindighed, der har vakt alle Partiers Anerkjendelse. Selv hos den ærede 3die Rigsdagsmand for Kjøbenhavn (Ørsted), der dog vist ikke hører til dem, som efter den Maade, hvorpaa han selv skildrer den, betragte den franske Republiks Nationalforsamling med sært Velbehag, har denne Indrømmelse fundet sit Udtryk i det af ham i det forrige Møde holdte Foredrag. (Hør!) Rigtignok tilskriver han de gode Resultater den Omstændighed, at ved Siden af de strækkeligste Folkeledere ogsaa flere Viismænd, flere kloge og erfarne Mænd bleve valgte til Nationalforsamlingen, og at disse da ved deres Oplysning og Indsigt havde formaaet at virke saaledes paa de Andre, at gode Resultater derved fremkom. Men hvem har da faldt disse Viismænd til Nationalforsamlingen? Hvem andet, end den almindelige Stemmeret, udøvet af alle Franskmænd fra det 21de Aar? Og hvem er det, der har formaaet at begrunde den Indflydelse, som de Besindigere og Visere have kunnet øve, øve endog i den Grad, at Mænd, der omtrent efter den ærede Rigsdagsmande Skildring ere komme ind som Ulve og Slinger, have kunnet blive saa tamme som Faar og saa fromme som Duer ved Paavirkningen af hine visere Mænds Ord? Hvem andet har fremkaldt disse store Resultater, end den almindelige Stemmeret, som kaldte dem Alle, og Eetkammeret, som samlede dem? Har ikke den ærede Rigsdagsmand heri ført bet meest talende Beviis for begges Fortrinlighed? og have vi, efter saaledes at have betragtet Forholdene hjemme og Forholdene. ube, ba her andet Vidnesbyrd behov?

Ja, man har vel her bladet stærkt efter i Historiens Aarbøger, for at søge efter Vidnesbyrd for og imod, og jeg skal vist ingenlunde negte, at jeg sætter saa stor Priis paa Historien som Nogen, at jeg af den stedse har søgt at øse min Forskning over politiske Spørgsmaal; men ogsaa jeg maa med den ærede 28de Kongevalgte (Tscherning) sige, at den Autoritet, jeg stiller over Historien og de Klogestes Vidnesbyrd, er Tiden, der ofte ikke blot nøder os til at gjøre store Spring, men endog ofte bibringer os et saa uvilkaarligt Stub, at selv den med Podagra meest Belemrede maa bevæge sig fremad. Desuden er der en væsentlig, maaskee den væsentligste Betragtning, som hos ethvert Folk maa rage frem: Folkets Eiendommelighed. Den har hos os fra den tidligste Tid til de sidste Dage stedse vidnet for Tilbøieligheden til et Eetkammer. Jeg vil ikke blot støtte mig paa, at i Valgdagene, saavidt mig bekjendt, paa de fleste Steder, hos Vælgere og Candidater, udtalte sig det almindelige Ønske for et Eetkammer. Af enkelte Candidater blev jo vel bemærket, at de ikke med Bestemthed vilde erklære sig for eet eller to Kamre, men nu først see sig om inde i Rigsforsamlingen og saa

stemme efter deres inderste Overbeviisning; men hos Vælgerne viste desuagtet Tilbøieligheden til Eetkammeret sig at være den meest fremtrædende. Den har ogsaa maattet være den eiendommelige for vort Folks Tankegang, hvilket navnlig har viist sig under Stænderne, idet det dog var det Eneste, der endnu bevarede Interessen noget for denne Institution i dens hensygnende, ja næsten henvisnede Tilstand, at Folkets Repræsentanter, rigtignok hver sin uheldige Provindsdeling, vare samlede uden Hensyn til Classeforskjel i eet Kammer til fælles Raadslagning og Beslutning. Ja den eiendommelige Trang hos os til et Eetkammer har jo endog nedarvet sig i den Grad, at mange af denne Forsamlings Medlemmer i deres Tilbøielighed hertil have kunnet endog stige ned til et Eetkammer, sammensat paa den Maade, som det foreliggende Mindretalsforslag indeholder, ja at endog, endskjøndt Udkastets Tokammer dog har et temmelig liberalt Tilsnit, et Medlem fra Ringkjøbing Amt (Kirk) har kunnet foretrække, hellere at skyde ogsaa det liberalere Tokammer tilbage, og idet Sted vælge — den gamle graar Absolutisme!

Man har ogsaa til Styrke for Tokammeret villet brage en Paralel med de dømmende Institutioners Instantser. Men en Paralel er her ikke tilstede, thi endnu har man ikke kunnet godtgjøre, at den ene Instants er kommen til et sikkrere Resultat end den anden; ja endog hyppigere har det været Tilfælde, at en af en Overret afsagt Dom af de syndigste Jurister er bleven erklæret for at være bedre begrundet, end den høiere Rets, hvis Præmisses man jo rigtignok heller ikke har lært at kjende. Hvad der desuden taler for det af mig Fremsatte, er den Omstændighed, at jo endog. Adelen, der dog har vist at fiske ret godt efter Rettigheder, ogsaa havde forstaaet at tilvende sig det som et Privilegium, kun at behøve at lade sig indstævne for Høiesteret, og det skulde man dog ikke antage, at den høivelfødte Stand havde attraaet af Forfængelighed alene, for kun at dømmes af en høieste Ret.

Endnu har man villet finde noget Tilsvarende til Tokammeret i vore communale Indretninger. Ganste vist, *der* har man Tokammeret, navnlig i vore Kjøbstadcommuner; men har det da ikke ogsaa viist sig, at dette Tokammer stadigt befinder sig ved denne Tvedeling og Udstillelse i indbyrdes Strid? Endog Lovgiveren har forudsat dette ved at paabyde Sammentræden i Uenighedstilfælde, før Sagerne indgaae med Dissents til høiere Afgjørelse; og er ikke det tvistende Clement ofte fremtraadt maaskee meest netop der, hvor det høiere Kjøbstadkammer, Magistraten, kun bestod af en eneste Embedsmand? Man betænke desuden, hvilket Middel man giver ihænde paa de Mægtigere og

Indflydelsesrigere ved at kunne benytte Uenigheden imellem de to Kamre til sin Fordeel! Hver let formaaer ikke navnlig et Ministerium derved at faae sin Indskydelse gjort stærkere gjældende i det ene Kammer, naar det ikke har kunnet opnaar det i det andet?

Saa meget jeg saaledes altsaa foretrækker Eetkammeret for en Deling i to, og saa meget det ogsaa altid har hørt til mine skønne politiske Drømme og kjære Tanker, at vi, naar Friheden engang forkyndtes hos os, maatte see den kundgjøre sig ved en Samling af Landets Blomst i eet Kammer til fælles Raad og fælles Beslutning; saa meget jeg saaledes har ønsket, at see ogsaa hos os en Nedkomst med dette Foster af Friheden og Tiden: saa vilde jeg dog føle mig ubehagelig overrasket ved at skulle betragte det — ja jeg maa sige det, endskjøndt Tilværelsen skyldes et af de skarpsindigste Medlemmer i Forsamlingen, den Mand, til hvis Ord jeg selv altid gjerne lytter — „det Misfoster”, som det her foreliggende Forslag udviser, „Misfoster, [sic] har jeg sagt, thi det bærer ikke blot et lidet Hoved til Stue paa en stor Krop, men begge Dele synes ligesom fabrikerede hver for sig, og siden satte sammen (Latter) og mangle derfor maaskee ogsaa Forbindelsen imellem Hjerter og Hjerne. Jeg skal ikke her opholde mig ved det Principløse i hele Forslaget; det er allerede tilstrækkelig paaviist af flere ærede Talere, navnlig af Rigsdagsmanden for Colding (Ploug). Jeg skal kun opholde mig noget ved den praktiske Side deraf, navnlig den, som angaaer de formeentlige Classer i deres indbyrdes Forhold. Jeg vil ikke tale om det Overflødige i en særskilt Repræsentation af Universitetet og lærde Institutter; det er allerede paaviist af Andre. Heller ikke vil jeg dvæle videre ved Geistlighedens særskilte Repræsentation, som jo allerede ved Folkevalgene til nærværende Forsamling har vist sig at være ganske unødvendig. Hvorledes vil man desuden faae Geistligheden repræsenteret? Det maatte jo ikke gjælde den kongelig privilegerede Statskirke alene; men, da man siger, at vi skulle have Religionsfrihed og altsaa religiøs Ligeberettigelse, ligesaa udvides til alle dissentierende Troesbekjendere. Men det, jeg nærmest et Øieblik vil standse ved, er det saa meget omtalte Forhold imellem Kjøbstad og Land, som man vil have taget i Betragtning ved at give Kjøbstæderne en særegen Repræsentations-Beskyttelse. Beskyttelse — hvorimod? Flere af de ærede Talere have selv erkjendt, at nogen Interesseforskjel fremtidigt mindre vilde være tilstede i Virkeligheden end i Frygten. Den ærede Rigsdagsmand for Nykjøbing paa Falster (Mørk Hansen) har saaledes selv yttret, at for den høiere Betragtning maatte denne Frygt forsvinde som ugrundet; men er det, hvad jeg for en Mand med hans Aand neppe behøver at styrke, er det da ikke den høiere Betragtning

af alle Forhold, der netop her under vore Overveielser maa lede os? Og naaar man vel nogensinde det høiere Maal ved at see nedad? Desuden naaar man vil tænke sig Kjøbstaden som et Compler af fælles formeentlig Interesse, feiler man meget, thi Striden føres ofte i den imellem forskjellige næringsdrivende Stænder, navnlig Handelsstanden imod Haandværksstanden; det viser sig især ved de communale Valg, hvor ofte Kjøbmændene forsamle sig i een Klub for at aftale Candidaturer, Haandværkerne i en anden, og saa fremdeles. Det viser sig ikke mindre i de ofte fremtrædende Brydninger imellem Næringsinteresserne. Kjøbmanden er vred paa Skræderen, fordi han handler med Klæde, og Skræderen paa Kjøbmanden, fordi han handler med syede Klæder.

En saaban Kamp imellem formodede Interesser vilde virkelig være vanskelig at tilfredsstille; thi hvor er Begrænsningen af Classernes Omraade? Og vil ikke den ene Corporation saa godt som den anden søge at gjøre sig gjældende som Classe og fordre Repræsentation? Jeg har talt om Haandværkerne; vilde ikke ofte de modstridende Interesser i Haandværksstanden ogsaa fremtræde og fordre Repræsentation? Man har f. Ex. seet, at Skomagerstanden paa sine Steder udgjør en saa forsmaaende og talrig Classe, at endog et æret Medlem her i Salen i en betydelig Commune er stillet til Valget af fire Skomagermestre. Skulde saa ikke f. Ex. de Herrer Skomagere kunne fremtræde og forlange sig repræsenterede, især naar det vigtige Spørgsmaal om „Bønderskoe“, som her i Salen alt er bleven saa udførlig discuteret, kommer til Afgjørelse i det danske Parlament? Og nu Skræderne, der ere et modigere Folkefærd, end de ellers have Ord for (Latter) — ville ikke ogsaa de kunne komme og forlange særlig Repræsentation, naar der skal tages Beslutninger om Klædehandel, Klædetold og Repressalier imod Indskrympning af Klæde (Munterhed i Forsamlingen), ja selv i Spørgsmaal om Moden og Smagen? Og saaledes kunne vi gaae igjennem den hele Corporationsrække heelt ned til det ærede Plattenslagerlaug, der maaskee ogsaa vilde komme og forlange beskyttende Repræsentation for sine Rettigheder eller rettere mod Andres Rettigheder. Det er ganske vist, at der endnu svæver Interesseforskjellighed imellem Kjøbstad og Land i Henseende til Beskatningen, det større Tryk, som heri endnu hviler paa Kjøbstæderne, og som maa udjævnes samtidig med en Reform af deres gjensidige Forhold, men denne Udjævning maa være nærmest forestaaende, allerede paa den førstkommende Rigsdag, og jeg er fuldelig overbeviist om, at selv i det Tilfælde, at denne overveiende kom til at bestaae af Landboere, vilde visse i Retfærdighedens Interesse ogsaa vide at iagttage Kjøbstædernes billige Krav; men ogsaa kun denne virkelige Interesseforskjel anseer jeg endnu at være tilbage, og den maa snart og af

sig selv forsvinde. En anden Strid imellem Interesser af samme Lands Befolkningsdele kjender og erkjender jeg ikke. Jeg er selv født og opdragen i en Kjøbstad, har tilbragt, saa at sige, al min Tid i en Kjøbstad, har været Kjøbstadborger i en halv Snees Aar og troer ikke at have lavet det mangle paa Interesse for den Samfundskreds, hvori jeg nærmest har været anviist Plads; men jeg er igjennem Tænkning og Erfaring stedse mere og mere kommen til det Resultat, at den Frygt for at overfløies af Landet, som endnu rører sig i flere Kjøbstæder, og den hele Paastand om naturligt adskillende Interesser og Rivning imellem deres indre Dele kun beroer paa en illusorisk Betragtning, paa en sygelig Forestilling, som Laugs- og Kasteraad kun have været for villige til at nære. Grunde til Frygt for Fortrædigelse af andre Befolkningsdele ere efter min Overbeviisning ikke tilstede. Frygten anseer jeg kun for en indbildt Sygdom, og den curerer man dog sandelig ikke ved at helde Medicin i Patienten, men ved at vise, at den grunder sig paa en urigtig Idee; ja jeg vil endog udmale det med et stærkere Billede: jeg anseer den for en Spøgelsefrygt, og Spøgelse fordriver man heller ikke mere ved at lægge Lysetande for Sengen, men ved at vise, at de ikke existere. Derfor vilde jeg ogsaa ansee det for saare skadeligt for Kjøbstæderne, for Udviklingen af Livet i disse, om man søgte at dæmpe Forestillinger, som man selv erkjender for at være urigtige, ved at give dem Næring. Jeg vilde derfor ansee det for et af de uheldigste Resultater, vi her kunde komme til, ved at give Kjøbstæderne en særskilt, classeafsondrende Repræsentation at bevirke disses egen Skade, medens jeg vil betragte en Amalgamering i Repræsentationen af Kjøbstad og Land, hvis Velvære gjensidig betinger hinanden, som Kjøbstædernes sande Bedste. Derfor ønsker jeg ogsaa, at Kjøbstad og Land skulle række hinanden en Broderhaand; men det skeer ikke igjennem Stillerum, kun den frie Haand slutter Pagten, og den vil bringe det store Samfundshele til sin sande Blomstring. (Hør!)

Jeg skal dernæst omtale det tredie Punkt, som her nærmest har været Gjenstand for Debat, den almindelige Stemmeret. Jeg agter ikke, i nogen dyb Undersøgelse at følge eller indlade mig i Tvekamp med et saa lærd og begavet Medlem, som den ærede 11te Kongevalgte (David), der egentlig har været den almindelige Stemmerets Hovedmodstander. Men jeg kan dog ikke tilbageholde den Anskuelse, som jeg synes maa stille sig frem, selv for en læg Anskuelse, at han kun har betragtet Staten fra det materialistiske Standpunkt, som en Nødvendighedsopgave, uden at lade denne Betragtning ledsage af den humanistiske, der hos ham har befundet sig stærkt i Baggrunden, og som dog nødvendigviis maa begrunde Statsindividernes naturlige Ret til at øve

Indflydelse paa Bestemmelsen af den Statsstyrelsesmaade, der bliver at ansee som den nødvendige. Jeg er med samme ærede Taler enig i, at der danner sig Uligheder under Udviklingen af Samfundslivet. Det er de Bakker og Dale, som saa at sige høre med til Livets Romantik, og som Ingen kunde vente, end sige ønske at see nivellerede. Men jeg veed ikke, hvorledes denne Ulighed skal gjøres gjældende ved Indflydelsen paa Statsstyrelsen, eller hvorledes man derefter vil tilmaale Enhver sin Lod og Deel. Taleren faaer rigtignok Uligheden constateret ved aldeles at udelukke en heel Classe, men hvorledes gennemfører han endog Uligheden i det Øvrige, naar han stiller Alle fra 2 Tdr. Hartkorn og op til den høieste Besiddelse under lige Vilkaar? Jeg skulde selv nære det Ønske, at i det Hele taget Stemmerne hellere maatte veies end tælles; men hvor er den Vægt, som kan veie, og hvem skal justere den? Dannelse og Selvstændighed, siger den ærede Taler, ere Betingelser for at kunne være Vælger. Jeg kunde hellere ønske at vende det om og give Selvstændigheden Forrangen. Men naar vi da skulle veie, maae vi saa ikke indrømme, har da ikke hver af os saa gjort den Erfaring, at den sande Selvstændighed lige saa ofte findes, ja maaskee oftere mere hos den mindre Formuende, fordi Mangelen paa Adgang til den større Livsnydelse ogsaa mindre udsætter ham for Nydelsens Fristelser? (Hør!) Og naar vi saa da skulle veie paa en retfærdig Vægt, vil det saa ikke ofte hændes, at selv den med lærdom meest udspækkede Professor vil blive veiet og funden for let, imedens den jævne og selvstændige, men fattige Mand bringer Staaen til at synke? Det er oftere bleven sagt, at kun den, der bidrager til Staten, skal kunne udøve Valgret. Men hvem bidrager da til Staten? Hvorledes skal det med Sikkerhed kunne siges, at den Rige bidrager mere til Staten med sit Guld, end den Fattige med sit Talent og sin Flid? Naar vi desuden ville undersøge det Spørgsmaal, om hvem der i sin Livsstilling bidrager meest til Staten, saa saae vi det dog aldrig ret besvaret, før Individernes Liv er afsluttet; saa læses vel ofte en prangende Indskrift og knejser et stolt Monument ved en rig Døgenigts Grav, imedens Fattigmands Kiste maaskee ligesaa ofte indeslutter Statens største Rigdom.

Her er i Salen oftere blevet yttret og anfægtet fra en anden side, at den almindelige Stemmeret er Aaret 1848's Erobring. Jeg maa ogsaa benegte det, thi den har været hvert Folks retlige Eiendom fra den Stund, Staterne constitueredes i civiliserede Samfund, og er kun til sin Tid bleven dem forholdt af de Individier eller Classer, der havde vidst at privilegere sig i Magtens Besiddelse. Men, selv om den skal betragtes som en Erobring, som en Tilbageerobring, at fatte sig Besiddelse af sin Eiendom — og desværre det er jo ofte saa; vort Lands Kamp i Øjeblikket yder jo Exemplet derpaa —, saa vil jeg

dog mindre være stolt af denne Seirens Trophæ end hvile i den Tanke, at den almindelige Stemmeret meget meer er at betragte som en stor forsoner, der i 1848 er nedstegen til Nationerne; thi ved den er den sidste Klasseskilsmisse falden, og efter at saaledes enhver Mand har faaet Ret til at gjøre sin Stemmeret gjældende ved Indflydelsen paa Statens almindelige Anliggender, har han opnaaet Alt hvad han fornuftigen kan fordre, og de Fornuftige ville til hver Tid og i hvert Land udgiøre den sande „Masse“. Derfor er den almindelige Stemmeret det forsonende Princip, der vil bringe til at glemme Fortidens ved Classeprivilegier fremavlede Strid og give Samfundsfreden Varighed og Styrke; derfor er den, jeg tør vel sige med et Udtryk, som maaskee Mange ville finde for stærkt, men som dog er Udtrykket af min Overbeviisning — en politiks Messias, der, naar man troer paa ham, ogsaa vil fuldbyrde sin Sendelse.

Jeg har maaskee allerede mere end tilbørligt benyttet den ærede Forsamlings Liv. Jeg flat ogsaa slutte, men forinden kun tillade at opholde mig lidet ved det subsidiaire Hovedamendment, som en anden æret Rigsdagsmand (Linnemann) har havt den Godhed under min Sygdom at anmelde for mig, nemlig Forslaget om at besætte den $\frac{1}{4}$ af Eetkammeret med saakaldte Rigsvalg i større Districter.

Jeg har da tænkt mig det ordnet paa den Maade, at Landet til disse Supplementarvalg af 32 Medlemmer deelt i 6 Districter, hvoraf Staden Kjøbenhavn, Kjøbenhavns og Frederiksborg Amter valgte 6, det øvrige Sjællands Stift 6, Fyens og Lolland-Falsters Stifter 6, Aalborg Stift med Aalborg og Viborg Amter 5, Aarhus Stift med Samsø 3, og Ribe Stift 4 Deputerede. Island og Færøernes Valg ville Intet hermed have at giere, og Slesvig vilde, saasnart det maatte træde ind i en constitutionel Forbindelse med det øvrige Danmark, komme til at udgiøre en stor Valgkreds for sig. Valgene i disse større Districter skulde finde Sted 14 Dage efter de almindelige Valg, og da i hvert District 8 Dage efter hinanden, saa man først kan kjende Udfaldet af de foregaaende Valg. Jeg mener da, at ved disse Rigsvalg vilde opnaaes, at Agitation i eensidig Retning i saa store Districter ikke let vil kunne gjøre sig gjældende, at Notabiliteter fremdrages, idet kun de i Landet mere kjendte offentlige Charakterer vilde kunne vente Fleerhed ved saadanne Valg, hvortil jo heller Ingen havde at stille sig, at Mænd, der havde havt et til Majoritet grændsende Stemmeantal i foregaaende Valg, og ofte blot ved locale Omstændigheder vare blevne trængte tilbage, kunde bringes paa den nye Valgliste, at, ligesom andre Ulemper eller Tilfældigheder, der maatte være indtrufne ved foregaaende Valg,

her kunde afhjælpes, samt at Kjøbstæderne, hvis man troer, der kunde være særlige Hensyn at tage til dem, vilde komme til at give en større samlet Indflydelse paa disse Valg. Jeg har forøvrigt kun egentlig villet fremlægge mit Forslag som et Materiale, hvis muligt Andre maatte finde Anledning til at bygge videre derpaa, saasom ved Udvidelsen af det Antal, der skulde vælges ved de større Districtsvalg. Men forøvrigt kan jeg ikke tænke mig, naar man ikke vil opgive Principet af almindelig Valgret, og heri ere vi vist Alle, som dele oprigtig demokratisk Anskuelse, enige, noget andet Middel til at bringe en Dæmpning i Valgene, hvis en saadan ansees fornøden. Her er vel før bleven omtalt to andre Midler, hvorom der ogsaa er bebudet Amendements, og som jeg derfor endnu kun kortelig skal berøre.

Det ene af disse er, som de temmelig uegentlig kaldes, Kongevalg eller kongelig Beskikkelse af et Antal Medlemmer, ligesom i nærværende Forsamling. Det anser jeg for det allerheldigste Middel, man kunde gribe til, og den offentlige Mening har vistnok ogsaa udtalt sig tilstrækkeligt herimod; thi med sin bedste Villie vil en Regjering aldrig kunne bevæge sig upartisk i Beskikkelsen af disse Medlemmer. Et Ministerium er ofte i den Nødvendighed at maatte stræbe efter en sikker Majoritet i Kamret, og tænk, hvilket Middel det da har ihænde, naar det, foruden den Indflydelse, det allerede ved sin Stilling formaaer at øve paa Folkevalgene, tillige kan besatte $\frac{1}{4}$ af Pladserne efter sit Tykke! Er det ikke det Samme som iforveien at sikre Regjeringen Fleerheden og tilintetgjøre Repræsentationens Selvstændighed? Jeg vil ikke sige, at dette allerede til nærværende Forsamling er skeet, jeg vil endog indrømme, at de saakaldte Kongevalg hidtil ere skeete til en vis Grad med den Moderation og Upartiskhed, som nylig offentlig er bleven nævnt; men, saa lidt jeg derfor agter at gjøre det daværende Ministerium Bebreidelser for den Maade, hvorpaa Kongevalgene ere udførte: saa er der dog fremtrædende Kjendsgjæringer for, at ikke den oprindelige Hensigt, der fornemmelig ved Valglovens Fremlægning i Stænderne af den kongelige Commissarius blev forkyndt, nemlig derved at reise de underliggende Minoriteter, som havde haft en betydelig Mening for sig ved Valgene, er bleven opfyldt. Thi, for at nævne nogle Exempler, blev saaledes en Mand, der paa 6 Stemmer havde nærmet sig Majoriteten i et District, og som hører til en af Landets Capaciteter og er i anseet offentlig Stilling, aldeles forbigaaet. Ligesaa undlod man, endskjøndt man søgte Kjøbstad-Candidater, at optage to agtede Handlende, der hver især havde været tidligere i Folkeraadet, den ene ved kongelig Bestikkelse, og af hvilke den ene havde haft en anseelig Minoritet i sit Valgdistrict, og den anden efter alle Data upaatvivlelig vilde have

været valgt i det District, hvori han havde stillet sig, hvis ikke Strøm og Modvind havde forhindret Hoveddelen af Vælgerne i at komme. Men alle Tre havde de ogsaa erklæret sig for politiske Anskuelse, som syntes at være det forrige Ministerium endnu mere ukjærkomne, end de stærkeste Conservatives.

Endnu er kun Forslaget om at vælge dem, der i Folkevalgene have haft den største Minoritet, at berøre. Ogsaa dette maa jeg fraraade; thi ingen Deel tilkommer anden Berettigelse til Repræsentationen end den, den kan skaffe sig selv. Det vilde ogsaa være at svække hele Valgkampens Liv og Betydning, hvis man sikkrer Minoriteten en Erstatning; thi hos en stor Deel vil da indtræde en Sløvhed for Valget under den Forudsætning, at gaaer deres Candidat ikke igjennem, saa bestikkes han i Minoritetsvalgene, og Valgene vilde saaledes frembyde usikre Resultater. Desuden er en Minoritet altid relativ, og det vil være vanskeligt ved en Sammenstilling af en Række Valg at sige, hvem der egentlig har haft størst Minoritet eller været Majoriteten nærmest; hvor kun to concurrere til Valget, og hvor har Mening for sig, bliver gjensidig Tilnærmelse i Valgkampen altid lettere, end hvor der er 3 à 4 eller flere Concurrerende. Har end paa sidste Sted en Candidat en talrig Mening for sig, faa bliver den dog ofte, for at ikke Stemmerne skulle spredes for meget, lagt tilside, naar det viser sig, at Hovedcandidaten drager Flerheden til sig, og ved saadanne Valgcollisioner kunne ofte anseete Capaciteter under den talrige Concurrence komme til at afvige betydeligt fra Majoriteten. Det har viist sig ved de sidste Valg, om jeg ikke tager feil, i flere kjøbenhavnske Districter. Sluttelig maa jeg endnu bede den ærede Forsamling undskylde, at mit Foredrag har medtaget en større Deel af dens Tid; men jeg har maaskee Noget tilgode for min lange Fraværelse (Latter), og jeg venter derfor saa meget større Overbærelse.

Kilde

Beretning om Forhandlingerne paa Rigsdagen, 77. offentlige Møde, 20. Marts 1849, spalte 2016-2024

Kildetype

Dokumentation i avis, magasin e.l.

Tags

Folketingstale, Politisk tale

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/bernhard-rees-tale-i-den-grundlovgivende-rigsforsamling>